

Lærerveiledning til essayet
«Med rett til å krenke»
fra essaysamlingen
Ingen kan spytte på et smilende ansikt
av Synne Sun Løes

Mål med opplegget:

Å vekke elevenes interesse for sakprosa:

- ✓ gjennom at elevene utforsker tekstene
- ✓ gjennom at elevene setter ord på sin personlige leseopplevelse
- ✓ gjennom at elevene diskuterer temaer som tas opp i teksten og får innsikt i andre menneskers tanker og livsbetingelser
- ✓ gjennom at elevene reflekterer kritisk over tekstenes påvirkningskraft og troverdighet, og opptrer etisk og reflektert i kommunikasjon med andre
- ✓ gjennom at elevene bruker saktekster som inspirasjon og modell for egne tekster

Før lesing

Synne Sun Løes er adoptert, og med utgangspunkt i egne erfaringer som «annerledesbarn» nærmer hun seg flere grunnleggende spørsmål rundt identitet i denne essaysamlingen. Hvordan tilegne seg en egen personlig identitet, som «seg selv», når man er «annerledes» i dagens Norge? Hvordan påvirkes identiteten av å møte ens biologiske foreldre? Hvordan formes livet av de historiene en selv, og andre, forteller om det?

I personlige og undersøkende essays belyser Synne Sun Løes med både undring, humor og alvor temaer som fremmedfrykt, rasisme, annerledeshet, «mangfoldstrenden», krenkeshysteridebatter og koreansk hevnkunst, og mer psykologiske emner som transgenerasjonelle traumer, psykoanalyse og tilknytningsskader. Sun Løes retter også et kritisk blikk mot samfunnets tendens til å forenkle, retusjere og polarisere marginaliserte gruppers historiefortellinger.

Essayet du skal lese fra denne samlingen heter «Med rett til å krenke».

Forslag til klassesamtale:

- Hva kjennetegner sjangeren essay?
- Hvorfor sier man at et essay er en kreativ tekst som ligger mellom skjønnlitteratur og sakprosa?
- Hva legger du i ordet *identitet*? Hva med *utenforskap*? Eller *menneskeverd*?
- Hva mener du kjennetegner krenking? Hva kan oppleves som krenkende?
- Hva er rasisme?
- Se på bokas tittel og bokomslaget. Hva slags tanker får du om essaysamlingen?
- Essayet heter «Med rett til å krenke». Hva menes med det, tror du?
- I dette essayet vil det dukke opp dypt krenkende og rasistiske ytringer. Det er viktig å huske at dette kan oppleves sårende og vondt å lese for mange, så hvordan kan DU ta ansvar for hvordan du reagerer og håndterer det du leser i dette essayet? Hvordan kan DU vise respekt og være konstruktiv når du snakker om teksten med medelever?
- Hvorfor tror du flere eldre mennesker kjenner på fremmedfrykt? Og hvorfor tror du at noen eldre mennesker tenker at det er greit å være rasistiske?

Underveis

Når du leser denne teksten, så krever det en del av deg som elev. I en verden med mye urettferdighet og med små og store samfunnsproblemer, så er det viktig å utfordre seg selv ved å lese om og diskutere kontroversielle temaer. Vi kan utvikle samfunnet videre ved å ha konstruktive debatter.

I norsk skole skal norskfaget styrke elevenes evne til kritisk tenkning og skal ruste dem til å delta i samfunnet gjennom en utforskende og kritisk tilnærming til språk og tekst. Lesing av skjønnlitteratur og sakprosa skal gi elevene mulighet til å reflektere over sentrale verdier og moralske spørsmål og bidra til at de får respekt for menneskeverdet og for naturen (LK20).

Her må du gjerne lese teksten med en penn i hånda. Sett strek under setninger (gjærne påstander) som du reagerer på og som du vil utforske nærmere. Hva tenker du om kildebruken til forfatteren? Er det noen av kildene du gjerne ville sett nærmere på? Hvordan kan du bruke denne teksten til å diskutere rasisme og krenkelseskultur med dine medelever?

Etter lesing

I makkerpar/smågrupper:

- Hva gjør denne teksten til et essay? Hva er den røde tråden?
- Ofte snakker man om hjerteskriving og hjerneskriving i forbindelse med essay. Hva mener du er hjerte- og hjerneskriving i denne teksten?
- Sun Løes skriver om rasisme og en krenkelseskultur. Hun kommer med flere påstander som er ganske ubehagelige og tankevekkende. Diskuter først disse påstandene og søk etter hvert på internett for å finne pålitelige kilder som bekrefter/avkrefter påstandene:
 1. Sykehjemsrasisme eksisterer i beste velgående. Ferske avisartikler viser at rasistisk ordbruk blant eldre pasienter på sykehjem er vanlig.
 2. Diskriminering og kollektive krenkelser av grupper basert på etnisitet, tro, kjønn, seksuell identitet, funksjonshemming eller alder kan defineres som en form for strukturell vold. En vold som påvirker evnen til å regulere følelser og tanker.
 3. Å kle seg ut som en urinnvåner eller andre etnisiteter som ikke er din egen, er helt greit. Hvis ikke blir rasismen total.
 4. Det var ikke en krenkelse mot urbefolkninger da daværende finansminister Siv Jensen kledde seg ut som Pocahontas i 2017. (Søk gjerne opp saken på internett først.)
 5. Den eneste måten en hvit person kan føle seg krenket av en melaninrik person på, er hvis hen blir beskyldt for å være rasist.
 6. Den norske bunaden er bare beregnet for etnisk norske, det er krenkende at en melaninrik nordmann har på seg folkedrakten.
 7. Lik rett til krenking på likeverdige premisser burde være en nedfelt menneskerett.

8. Hvite antirasister vil først og fremst redde de melaninrike fra deres skam over å være farget, og påminne alle andre hvite om hvit makt og hvite privilegier.

9. Mange opplever verden som delt inn to menneskegrupper. De hvite og de ikke-hvite. De hvite er den øverste ringen på kransekaka, mens de ikke-hvite er resten av ringene som holder den øverste ringen oppe.

10. Vi har alle fordommer vi ikke er klar over fordi vi blir påvirket av samfunnet rundt oss.

11. Rasisme er integrert og internalisert på cellenivå, i både samfunn og individ.

12. Som hvit hjelper det ikke å redde melaninrike fra sin offerposisjon, de hvite må rette blikket mot seg selv og sine egne fordommer.

13. Medias sult og kyniske presentasjon av «krenkelsesstoff» kan oppleves som selve hovedkrenkelsen for mange melaninrike og marginaliserte.

14. Hvit skjørhet er hinderet for at melaninrike skal ha mulighet til å krenke de hvite tilbake på like premisser.

15. Ingen blir sterke av å hele tiden mase om sin egen utsatthet. Eller at andre driver kampanjer for å fortelle verden at det er spesielt synd på en og derfor må berøres med fjærlette fingre.

16. Hvis hvite mennesker i større grad kunne ha evnet å erkjenne sin egen hvite skjørhet fra flere sider enn én (superiør) vinkel, ville det ha ført rasismekampen flere sjumilssteg videre.

17. Vi er bare mennesker, alle sammen.

- Synne Sun Løes skriver om skammen som følger med det å bli utsatt for rasistiske utsagn på sykehjem. Og at skammen forsterkes av at andre pleiere og beboere er vitner til det som skjer. Hvorfor er det ingen som griper inn i slike situasjoner på sykehjem, tror du?

- Kan man unnskyldte fremmedfrykt og rasisme hos gamle mennesker som er på sykehjem? Hvorfor/hvorfor ikke?

- Forfatteren kommer med eksempler på rasistiske ytringer som hun og Niri har fått slengt etter seg. Hvorfor tror du forfatteren bruker disse ordene i sin tekst? Og hvorfor tror du hun velger å skrive n-ordet med store bokstaver flere ganger?

- Sun Løes er ganske direkte i språkbruken sin, hvorfor tror du hun velger å skrive slik hun gjør?
- Finn ut forskjellen på hverdagsrasisme, strukturell rasisme og fordommer.
- Har du vært utsatt for rasisme eller kjenner du noen som har blitt det? Hvordan har det påvirket deg/dem?

Klassesamtale:

- Bruk gjerne noen av de samme påstandene som elevene har diskutert i makkerpar/smågrupper. Nå har de fått bearbeidet teksten og egne følelser, og er bedre rustet til å diskutere i full klasse.
- Hvilke råd vil du gi til en som opplever å bli utsatt for rasisme?

Individuelt:

- Skriv et essay om rasisme, diskriminering, krenkelseskultur eller utenforskap.
- Skriv en fagartikkel om rasisme eller diskriminering.
- Skriv et dikt om identitet, utenforskap og/eller fremmedfølelse.
- Skriv en novelle om hverdagsrasisme. Fokuser på hvordan små, tilsynelatende ubetydelige handlinger kan ha stor innvirkning på den som opplever dem.

Videre

- Les hele essaysamlingen. 😊
- Elevene kan lage en informasjonsvideo om antirasisme der mottakergruppa er yngre elever som går på barne- og ungdomsskolen. Elever på videregående skole har stor påvirkningskraft, så hvordan kan de bruke den makta de har til å vise yngre elever hvordan man skal oppføre seg mot hverandre uavhengig av hudfarge, opprinnelse, kjønnsidentitet, språk, religion og funksjonshemning?

Bruk gjerne disse kildene:

Redd Barna: [Rasisme- Vær en god antirasist!- Redd Barna](#)

Arbeids- og inkluderingsdepartementets handlingsplan mot rasisme: [Handlingsplan mot rasisme og diskriminering – ny innsats 2024–2027 \(regjeringen.no\)](#)

Bufdir.no: [Ny omfattende rapport: En høy andel barn og unge opplever rasisme | Bufdir](#)

Rapport fra Universitetet i Agder: [Fersk rapport: Unge sier ikke ifra når de opplever rasisme – NRK Sørlandet – Lokale nyheter, TV og radio](#)

Opplever du rasisme? Det skal du ikke finne deg i!

Ring Alarmtelefonen for barn og unge: **116 111** eller gå inn på nettsiden for å finne informasjon om chat og sms: [Opplever du rasisme? | Alarmtelefonen for barn og unge \(116111.no\)](#)